

Håkan Nesser

De sørgende

*Oversatt fra svensk av
Elisabeth Bjørnson*

GYLDENDAL

Innledende bemerkning

Byen Kymlinge finnes på kartet i omtrent like stor grad
som Burma, Ragnhilds fjellpensjonat og Vårherre.

I

29. april 2012

En hvilken som helst morgen.

Han våknet, og om det muligens fantes en forandring i selve rommet som det kunne vært mulig å oppfatte, oppfattet han den ikke.

Stillheten var som vanlig. Grålysningen som forsiktig fant veien inn gjennom de tynne gardinene, var som vanlig. Alt var som vanlig – *ga inntrykk av å være det*: den lave steinbenken under vinduet og kurvstolen i det mørkeste hjørnet, klærne deres på stumtjeneren, palmen med de få bladene, fotografiene av barna på rekke og rad på veggen ved siden av døren; akkurat som det hadde vært siden de flyttet inn for fire år siden.

Og innvendig: et fragment av en drøm – et avhørsrom med et bord og en ansiktsløs, eldre mann som nettopp hadde sagt et eller annet betydningsfullt – som bleknet og forsvant inn i sitt eget hemmelige landskap.

Og tyngden og trettheten i hvert ledd og lem: også det samme og tiltagende, han var i sitt toogfemtiende år, det var ingenting å bry seg om, bare å konstatere og leve med. Han snudde på hodet og så på klokken. Ti på halv syv. Skulle ringe om ti minutter. Han strakte ut en motvillig hånd og slo av alarmen. Snudde seg litt møysommelig og la den høyre armen over Marianne. Famlet innunder dynen også for å komme i kontakt med huden hennes. Uvesentlig hvor.

Enda et sekund var det en hvilken som helst morgen.

Deretter forplantet våkenheten seg i ham som et elektrisk støt – fra hånden via armen via hele kroppen. Slo ut i hodet som et lyn av is.

Kulden. Fraværet.

Den absolutte ubevegeligheten og stillheten. Hvert fnugg av hver celle i ham visste hva som hadde skjedd, mens bevissthetens seige membran brast med et stumt skrik og et nei.

Det hadde skjedd.

Det *har* skjedd. I løpet av en øyeblikksrekke var det bare disse tre ordene som meldte seg. Ingenting annet.

Det har skjedd. Det har skjedd.

Etter en stund litt mer.

Dette er virkelighet. Det er ikke redsel. Ikke innbilning. Det har virkelig skjedd.

Jeg ligger her.

Marianne ligger her.

Det er morgen.

Vi ligger her en morgen etter en hvilken som helst natt.

Men det er bare jeg som ligger her.

Hun ligger ikke ved siden av meg. Kommer aldri til å ligge ved siden av meg mer.

Det har skjedd.

Det har faktisk skjedd.

Igjen lar han hånden hvile på kroppen hennes. Uvesentlig hvor.

Muligens hennes kropp. Men ikke henne. Så kald er ingen.

Død.

Klokken var 6.26 om morgenen. Det var den 29. april 2012. Marianne var død. Slik var det, og ikke på noen annen måte.

På ingen annen måte.

Øynene hennes var ikke helt lukket. Ikke munnen heller. Som om hun tross alt hadde tatt med seg et siste synsinntrykk. Som om hun hadde tenkt å si ham noe i det aller siste sekundet.

Kanskje hadde hun faktisk gjort det. Sagt noe til ham, uttalt noen ord som hadde funnet veien inn under søvnens tunge panser. Eller som ikke hadde gjort det.

Eller kanskje hadde hun dødd uten å få noen bevissthet om det? Det kom han aldri til å få vite. Han kom aldri til å slutte å lure på det.

Ennå ligger jeg her, tenkte han. Ennå er det bare jeg som vet. Det er fremdeles mulig å innbille seg at alt er normalt. Det er også mulig at jeg ligger her og sover og at det bare er en drøm. Det kan ikke gå så ufattelig fort. Det er meningsløst. Fra det ene sekundet til det andre. Det er ganske enkelt ikke ...

Men alle disse tankene var tynnere enn veggene i en såpeboble i det øyeblikket den brister.

Og de brast. Alt brast.

Marianne? hvisket han.

Marianne?

Og et sted inni ham svarte stemmen hennes:

Jeg er ikke her.

Jeg er lei for det for din skyld, men jeg har gått videre.

Lei for det for din og barnas skyld.

Pass på barna. Jeg elsker dere. Det er vanskeligst for dere, men vi kommer til å forenes en dag. Det vet jeg.

Han tok hånden hennes, og selv om den ikke tilhørte henne lenger, beholdt han den i sin. Kjente den stumme kulden, holdt den i sin og lukket øynene.

Klokken kvart på syv sto han opp. Han hadde hørt at noen av barna hadde begynt å røre på seg, og det var på tide å fortelle dem at moren deres var død.

At hun hadde dødd i sengen sin i løpet av natten.

Sannsynligvis en aneurisme, som forrige gang. Et lite blodkar i hjernen som hadde sprukket. For halvannet år siden. Han hadde ikke vært uforberedt. Muligheten for at det kunne skje hadde sittet som en forgiftet torn i ham. Nå var tornen borte.

Før han rakk frem til døren, slo sorgen ham over ende.

Den kom bakfra som en orkanbyge, og han falt hodestups i gulvet. Ble liggende der som i krampe før han klarte å folde hendene og be Gud om styrke.

Styrke til å komme seg ned på kjøkkenet, samle barna rundt bordet og fortelle.

II

Mai 2012

Juni 1989

Eva Backman banket på og gikk inn.

Ble stående innenfor døren og se seg rundt. Asunander sto ved vinduet med ryggen til henne og snakket i telefonen. Inntil veggen bak skrivebordet sto det en bunke med pappesker. Åtte-ti stykker så vidt hun kunne bedømme. Hun lurte på om han virkelig trengte så mange. Når hun selv en gang skulle evakuere kontoret sitt, ville det sannsynligvis være nok med én. En gang i en fjern fremtid.

Eller to bærepser.

Men Asunander var overbetjent og leder, det var naturligvis noe annet. Hadde holdt til på dette vidløftige kontoret i over femten år, og hadde samlet opp en del. For eksempel hadde han en ganske velfylt bokhylle; de fleste bøkene var sannsynligvis hans private. Hun hadde konstatert det før, og igjen lot hun blikket vandre over ryggene mens hun ventet på at han skulle bli ferdig med å snakke. En lesende politimann. Mest historie, både kriminalhistorie og generell historie. Ordbøker og oppslagsverk. En halvmeter skjønnlitteratur.

Kanskje hadde han også fin whisky og andre ting bak bokrekkene? Eller i skrivebordsskuffen? Det var sider ved Asunander hun ikke hadde fått kartlagt ordentlig, og hvis han nå bare hadde knapt to måneder igjen i jobben, fikk han vel ta hemmelighetene sine med seg.

Tenkte kriminalbetjent Backman og satte seg i besøksstolen.

Asunander avsluttet samtalen, snudde seg og nikket til henne. Vippet et par ganger frem og tilbake på fotsålene før han gikk og satte seg bak skrivebordet.

«Du har begynt å rydde?»

Hun pekte på kartongene. Han skulte på henne. Hun tenkte at hun aldri hadde kommet ordentlig inn på ham i løpet av alle disse årene, og hun ville neppe gjøre det de siste ukene heller. Og hun var i godt selskap, Asunander var en ensom ulv.

«Toivonen hadde noen kartonger til overs. Han flyttet jo i mars. Han kom innom med dem i morges.»

Backman nikket.

«Men nå var det ikke min avreise herfra vi skulle diskutere.» Han kremtet og gravde i papirbunken på skrivebordet. «Det var Barbarotti. Hvordan i helvete står det egentlig til med ham? Er det noen forbedring å snakke om?»

Eva Backman sukket og lurte på hva hun skulle svare.

Forbedring? Hun studerte Asunanders tunge ansikt i noen sekunder. Fantes det en forståelse bak rynkene og elefant huden? Fantes det et fnugg av varme og menneskelighet, eller hadde årene og leden og ensomheten slipt bort de siste restene av empati?

Vanskelig å si.

Det hadde gått tre uker siden Marianne døde, drøyt én uke siden begravelsen. Hun hadde snakket med Barbarotti stort sett hver dag. Som oftest to eller tre ganger. *Forsøkt å snakke med ham.* Senest nå i morges. Hun visste ikke om ordet «forbedring» hadde noen som helst relevans i sammenhengen. Hun hadde i hvert fall ikke kunnet oppdage noen, men hva som skjulte seg under Barbarottis robotaktige ytre, hadde hun overhodet ingen anelse om.

Som mørkt vann under den islagte overflaten på et skogstjern; hun hadde tenkt den tanken senest nå i morges, og det var sannsynligvis ikke noe dårlig bilde på situasjonen.

«Han kommer i ettermiddag.»

«Ja, jeg vet det,» sa Asunander. «Spørsmålet er altså hva vi kan bruke ham til.»

«Bruke?»

«Ikke driv med ordkløyveri. Du skjønner hva jeg mener.»

«Jeg tror det er viktig at han kommer i gang med å jobbe igjen,» sa Eva Backman.

«Vi kan ikke drive terapivirksomhet,» sa Asunander. «Selv ikke under slike omstendigheter. Ikke misforstå meg, jeg har faktisk hjerte i kroppen, jeg også.»

«Det har jeg aldri tvilt på,» sa Backman. Å jo da, det har jeg, det, tenkte hun. Adskillige ganger.

«Nå?» sa Asunander.

Eva Backman tenkte seg om litt. «Jeg vet ikke riktig hvordan han har det,» tilsto hun. «Og ikke hvor brukbar han er heller.»

«Han er en jævlig dyktig politimann,» sa Asunander. «Vrien, men bra.»

Og du er en jævla vrien sjef, fortsatte Backman sin indre monolog. Kanskje dyktig, men definitivt vrien.

«Det har du rett i,» sa hun.

«Man blir naturligvis ikke bedre av at ens kone dør så bardus. Derimot blir man sannsynligvis enda mer vrien.»

Han lente seg tilbake og foldet hendene bak nakken. Så opp i taket og ga inntrykk av å vurdere sin egen påstand.

Ikke bedre, men enda mer vrien?

Eva Backman satt en stund uten å si noe og lurte på hva Asunander egentlig var ute etter. Om han faktisk forventet at hun skulle gjøre en vurdering av Barbarotti – eller om hun bare var blitt innkalt fordi situasjonen krevde en viss sondering.

Men Asunander pleide sjelden nøye seg med å sondere situasjonen i sin alminnelighet, og han likte ikke tomprat. Hun gikk ut fra at han tross alt trengte hjelp i saken. Ville ha hennes gjennomtenkte synspunkter på hvilke arbeidsoppgaver man burde overlate til en vrien, men dyktig kriminalbetjent hvis bare syvogførti år gamle kone hadde gått bort og latt ham sitte igjen alene med fem halvvoksne barn og en ... en sorg som var så omfattende og så dyp at det ikke engang var mulig å forestille seg. Ja, det var antagelig den nøtta Asunander ville at hun skulle knekke for ham.

«Han bør kanskje ikke kastes rett ut i Fängström-saken,» sa hun. «Det ville ikke være riktig.»

Asunander nikket mutt, men fjernet ikke blikket fra taket. Fängström-saken presset seg opp til overflaten av Eva Backmans bevissthet uten at hun klarte å stanse det. Det var naturligvis ikke så veldig rart; den var bare to døgn gammel, og hun hadde vært med fra første sekund. Raymond Fängström, niogtyve år og enslig, var blitt funnet død på sitt eget kjøkkengulv av sin kjære moder søndag morgen, da hun kom innom for å gi ham en håndsrekning i huset. Gjøre rent og stryke og hva det nå måtte være. Hun hadde funnet ham på magen med armene under seg i mellomrommet mellom komfyren/kjøkkenbenken og kjøleskapet/fryseboksen, og det kunne ganske snart konstateres at han hadde ligget der siden en gang kvelden før. Han hadde kastet opp ganske kraftig, og hodet hans lå i en del av dette oppkastet. På bordene sto restene etter et måltid; to personer hadde etter alt å dømme spist spaghetti med kjøttsaus og delt en flaske rødvin.

Hvem Fängström hadde hatt som middagsgjest, visste de ennå ikke, men politilegen, en viss Herbert Lindman, som pleide å ha rett minst tre av fire ganger allerede etter at å ha undersøkt den døde bare noen minutter, hevdet at sjansene for en forgiftning var temmelig store. Prøver av så vel vinen som spagettien og kjøttsaus, samt Fängströms mageinnhold – både det som var kastet opp, og det som var igjen – var blitt sendt av gårde til Statens Kriminaltekniska Laboratorium i Linköping, og svaret ville dukke opp med tid og stunder. Forhåpentlig i løpet av uken.

Problemet var ikke bare at Raymond Fängström hadde dødd under uklare omstendigheter. Problemet var også at han var den han var: siden valget i 2010 representant for partiet Sverigedemokraterna i Kymlinges kommunestyre. Det hadde allerede hevet seg visse røster som påsto at dette måtte være et politisk motivert drap. At Fängström var blitt offer for fiendtlige krefter på den politiske venstresiden. Kanskje en innvandrers, kanskje en homofil, det var nok av motstan-

dere mot de fremmedfiendtlige synspunktene Fängstöm sto for og forsøkte å få gjennomslag for i kommunestyret, hvor han hadde sittet i en slags vippeposisjon.

At disse røstene var mer høylytte enn tallrike, spilte ingen rolle, mediene hadde slått saken stort opp både på riks- og lokalplan. Det var tynt med politiske drap i Sverige, og antallet journalister på mandagens pressekonferanse i politihuset i Kymlinge hadde vært hele femti.

Eva Backman hadde hittil avhørt seks personer som hadde hatt mer eller mindre omgang med den døde sverigedemokraten; hun hadde tolv til på notatblokken, og hun gledet seg ikke akkurat til disse samtalene. Sent dagen før hadde hun sittet ansikt til ansikt med Sigmund Stiller, nummer to på partiets kommunevalgliste, og den som var forventet å skulle erstatte Fängström i kommunestyret. Hun måtte fortsatt bite tennene sammen når hun tenkte tilbake på det.

Stiller hadde ikke forlangt å få ha en advokat til stede, men hadde insistert på en livvakt. Han mente at han var truet av venstreterrorister, noe han også hadde gått ut med i mediene. For øvrig mente han at alle sverigedemokrater i landet burde utstyres med livvakt, et forslag som imidlertid straks ble tonet ned av partiledelsen i Stockholm. Eller Skåne eller hvor det nå var; Eva Backman hadde allerede etter noen timers etterforskning følt at hun heller ville vært i trafikkpolitiet eller narkotikaavsnittet eller hvor som helst. Bare ikke kriminaletterforsker i dette kaoset rundt en død rasist.

Riktignok pleide ikke Sverigedemokraterna kalle seg rasister lenger, ikke etter at de hadde fått på seg slips og var sluppet inn i Riksdagen, men på det kommunale plan – i alle fall i Kymlinge – behøvde ingen tvile på hvilke meninger som rådet. I løpet av sine knappe to år i kommunestyret hadde Raymond Fängström klart å bevise to ting for innbyggerne: at han hatet alle mennesker som var født sør for Alpene, og at han ikke hadde den skarpeste hjernen i landet.

Det hadde vist seg at Sigmund Stiller (Eva Backman hadde funnet ut at han egentlig het Jan Johansson, men at han

hadde skiftet navn etter at han var blitt mobbet på skolen), ikke sto noe tilbake for partilederen sin i noen av disse henseendene.

«Hvorfor tror du Fängströms død har politiske årsaker?» hadde Backman spurt.

«Det er vel faen så klart,» hadde Stiller svart. «De er ute etter oss.»

«Hvem er de?»

«De, så klart. Muslimene. Innvandrerne. Raymond ble drept, dette er begynnelsen på den store rasekrigen, skjønner du ikke det, eller?»

«Nettopp,» hadde livvakten som het Hank og så ut til å veie rundt hundre og femti kilo, tilføyd. «The hit has shit the fan.»

Nei, det virket ikke riktig å trekke Barbarotti inn i Fängström-saken.

«Han får holde seg unna den,» sa Asunander. «Han trenger vel ikke akkurat å få det altfor varmt rundt ørene?»

«Ikke i for store doser,» sa Backman.

Asunander flyttet hendene ned til skrivebordet og rotet rundt en stund igjen. Så ut til å ombestemme seg og trakk frem en brun mappe fra den øverste skrivebordsskuffen på høyre side.

«Hva tror du om denne?»

Han slapp ikke taket i mappen, men snudde den så hun kunne lese teksten på forsiden.

Arnold Morinder

Det var bare et navn, og hun kom ikke umiddelbart på omstendighetene. Det ringte riktignok en liten bjelle, men hun hadde ikke vært involvert i saken. Bortsett fra muligens helt perifert. Asunander åpnet mappen og mumlet et eller annet uforståelig.

«Jeg husker ikke riktig,» tilsto hun. «Det var han med den blå mopeden, ikke sant?»

«Nettopp,» sa Asunander. «Rundt regnet fem år siden. Vi greide ikke å få noen særlig klarhet i saken.»

«Nei, det husker jeg,» sa Backman. «Men jeg var aldri ordentlig med i etterforskningen. Den ble vel henlagt ganske tidlig, stemmer ikke det?»

«Det stemmer,» bekreftet Asunander og fikk et misfornøyd drag rundt munnen. «Ikke egnet for videre etterforskning. Det var ikke mulig å komme frem til noe som helst. Men den jævla fyren dukket aldri opp igjen.»

«Forsvinninger,» konstaterte Backman. «Vanskelige å etterforske.»

«Sier du det?» sa Asunander.

Backman tenkte seg om. «Hva hadde du tenkt Barbarotti skulle kunne gjøre med saken?»

Asunander trakk på skuldrene i en falsk gestus. «Den kunne holde ham sysselsatt. Var det ikke det som ble ordinert? Og hvis han ikke kommer noen vei, gjør han i hvert fall ingen skade.»

Backman svarte ikke.

«Vil du være så vennlig å se igjennom materialet før han gjør det?» fortsatte Asunander med et ansiktsuttrykk som antagelig skulle illustrere at de hadde kommet frem til en felles avgjørelse. «Så kan du gå igjennom det med ham i ettermiddag. Men han får holde på med den alene, husk det. En enmannsetterforskning, vi kan ikke sette ordentlige ressurser på sånt som dette. En uke eller et par, så han blir varm i trøya, hva tror fru kriminalbetjenten om det?»

«Jeg tror absolutt ingenting,» sa Eva Backman.

«Greit,» sa Asunander. «Påtalemyndigheten er orientert, men ingen regulære avhør. Bare litt forsiktige sonderinger, du får forklare Barbarotti det.»

Forsiktige sonderinger? tenkte hun irritert da hun hadde lukket døren bak seg. Enmannsetterforskning? Hvis man skulle gjøre en jobb, var det vel like greit å gjøre den skikkelig? Eller?

Og Barbarotti ville vel selvfølgelig gjennomskue Asunan-

ders sjakktrekk? Skjønne at det egentlig bare dreide seg om arbeidstrening. At de ikke anså ham som fullt arbeidsdyktig.

På den annen side var det kanskje nettopp det som skulle til? Den medisinen Gunnar Barbarotti selv ville foretrekke i den aktuelle situasjonen? En vernet arbeidsplass i et hjørne av den egentlige politivirksomheten.

Om han nå var blitt spurt.

Om han nå hadde noen vilje. Det hadde ikke vært stort å se av det slaget i de samtalene hun hadde hatt med ham. Ingenting, for å være nøyaktig.

Sorg, tenkte hun og gikk inn på kontoret sitt. Det er det det dreier seg om. Sjelens egen permafrost.